

Аналіз тлумачень поняття «концепція проєкту»

Наталія Федотова,

*аспірант кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: FedotovaNO@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-9471-8616*

Олена Данченко,

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: elenadan@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5657-9144*

Анотація. У тезах проаналізовано тлумачення поняття «концепція проєкту» для виділення ключових аспектів.

Як у професійній сфері діяльності, так і у повсякденному житті ми часто стикаємося з поняттям «концепція». Коли ми чуємо слово «концепція», ми часто асоціюємо його з ідеєю, планом чи стратегією. Концепція проєкту - це загальне уявлення про те, що буде створено, навіщо це потрібно і як це буде реалізовано. Це свого роду дорожня карта, що визначає всі етапи реалізації проєкту, служить початковою точкою для всіх учасників проєкту, адає загальний напрям роботи та забезпечує узгодженість дій команди. Цей документ виступає як фундамент, на якому будується весь процес.

Між тим, провал проєкту залишається серйозною проблемою в галузі управління проєктами, часто призводячи до марної витрати ресурсів, невиконаних цілей та зниження морального духу. Опитування РМІ «Пульс професії 2017» [1] показало, що 37% проєктів зазнали невдачі через «відсутність чітко визначених цілей і етапів для вимірювання прогресу».

Розробка концепції є важливим етапом, який впливає успіх всього проєкту. Вона забезпечує ясність, визначає напрямок і є основою для ефективної роботи команди, що підкреслює її ключову роль на етапі ініціації проєкту. Керівники проєктів часто недооцінюють стадію ініціації проєкту, приступаючи відразу в найкращому разі до планування, в гіршому – безпосередньо до реалізації. Однак значення етапу ініціації проєкту важко переоцінити, оскільки саме на цій стадії відбувається обґрунтування проєкту, аналіз досяжності його цілей, формується проблематика проєкту та створюється основа для його планування, є не менш важливим з точки зору успіху проєкту, ніж наступні етапи життєвого циклу. Якщо приділяти достатньо уваги розробці концепції проєкту, тоді не доведеться марно витрачати гроші на проєкти, які не відповідають початковим цілям.

Відсутність ясності щодо цілей та вимог проєкту може призвести до непорозуміння, які ставлять проєкт під загрозу. Отже, актуальними залишаються питання важливості етапу розробки концепції проєкту, який впливає на успіх всього проєкту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу

дослідження становлять праці таких науковців, як: Рач В.А., Россошанська О.В., Медведєва О.М., Семез А.А., Горбаченко С.А., Карпов В.А., Ременяк Л.В., Филипченко О. М., Колеснік Т. С., Шаров Ю.П., Безуглий Д.Г., Довгань Л.Є., Мохонько Г.А., Малик І.П., Євдокимова А.В., Фроленкова Н.А., Король Б. О., Williams T., Samset K., Buttler P. J., в яких зазначається, що концепція проєкту є вирішальним фактором для успішної реалізації проєкту. Проте, не дивлячись на свою важливість, неоднозначність та різноманітність інтерпретацій поняття призводить до непорозумінь та різних інтерпретацій під час її застосування.

Тому **метою даного дослідження** є аналіз тлумачень поняття «концепція проєкту» для виділення ключових аспектів.

В першу чергу, варто розібрати етимологію слова «концепція». Слово прийшло до нас з латинської мови і буквально перекладається, як – система розуміння, спосіб розуміння, спосіб сприйняття. Підходи до визначення поняття «концепція» в цілому близькі за своїм змістовим наповненням. Але в той же час дане поняття дуже багатогранне, має безліч аспектів.

Енциклопедія Сучасної України трактує концепцію як «систему поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення; основна ідея будь-якої теорії, головний задум; ідея чи план нового, оригінального розуміння; конструктивний принцип художньої, технічної та інших видів діяльності» [2].

Філософський енциклопедичний словник надає наступне визначення концепції: «система понять про ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, подій; основна ідея будь-якої теорії; головний задум» [3].

Портал української мови і культури Словник.ua визначає концепцію як «1) систему доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище; 2) ідейний задум твору» [4].

Велика українська енциклопедія трактує концепцію як «1) спосіб розробки і розгортання персонального знання, яке, на відміну від теорії, не отримує завершеної системно-дедуктивної форми організації; 2) узагальнена система поглядів на природу предметів, явищ, процесів, певний спосіб їх розуміння і тлумачення; 3) провідний задум, конструктивний принцип, стрижнева ідея певної теорії» [5].

Таким чином, енциклопедичні видання визначають концепцію як систему поглядів, певний спосіб розуміння будь-якого явища, основна думка, основна ідея, головний задум. Концепція простими словами - це задум або стратегія, за допомогою якої можна вирішити певне завдання. По суті концепція – це відповідь на питання що потрібно зробити, що досягти поставленої мети.

Усі проєкти від виникнення ідеї до повного завершення мають певні часові рамки та життєвий цикл. Ініціювання проєкту є першою фазою життєвого циклу управління проєктами, і на цьому етапі керівник проєкту оцінює здійсненність цілі та її потенційну цінність, перш ніж закладати основу її реалізації, а замовник та/або інвестор, свою чергу, вирішують, чи потрібен проєкт і наскільки він буде

вигідним для них. Простими словами ініціювання проєкту – це насамперед питання «Навіщо?» та «Що?»: чому проєкт має існувати і чого він має досягти. Пропуск цього етапу чи приділення йому належної уваги може призвести до проєктам, які відповідають цілям організації, немає чітких завдань чи навіть нездійсненні. Отже, ініціація проєкту - це перший і найчастіше найважливіший крок, щоб концепція проєкту перетворилася на реальність.

Однак визначення «концепція проєкту» використовується науковцями по-різному та в різних контекстах, що призводить до неоднозначності на практиці. Авторами було проаналізовано існуючі визначення поняття «концепції проєкту» з метою дослідження їх ключові елементи та відмінності в її розумінні.

Зокрема, науковці Рач В.А., Россошанська О.В. та Медведєва О.М. В роботі [6, с. 64] зазначають, що «розроблення концепції проєкту передбачає обов'язкову ідентифікацію ідеї проєкту через формулювання проблеми, мети, продукту та результату проєкту».

В роботі [7, с. 5] Williams T. та Samset K. концепцію у контексті проєктів визначають як «ментальну конструкцію, що призначена допомогти вирішити проблему чи задовольнити потребу».

В роботі [8, с. 62] автором надано наступне тлумачення: «концепція проєкту — це його основні положення, представлені в певній системі. Концепція проєкту включає в себе наступні положення: актуальність проєкту; мета і завдання проєкту; зміст передбачуваної діяльності; правове, економічне, організаційне обґрунтування проєкту; очікувані наслідки його здійснення».

Науковці Горбаченко С.А. та Карпов В.А. в роботі [9, с. 46] зазначають, що «концепція проєкту – це попередній план впровадження бізнес-ідеї проєкту, який надається керівнику підприємства або потенційному інвестору з метою оцінки перспективності цієї бізнес пропозиції».

На думку Ременяк Л.В. [10, с. 17] «концепція проєкту містить у собі: формулювання цілей, аналіз інвестиційних можливостей, обґрунтування реалізації проєкту (техніко-економічне обґрунтування) і планування проєкту».

В роботі [11, с. 35] надано наступне визначення: «концепція проєкту – це попередній план впровадження бізнес-ідеї проєкту, який надається керівнику підприємства або потенційному інвестору з метою оцінки перспективності цієї бізнес пропозиції».

Автори Шаров Ю.П. та Безуглий Д.Г. [12, с. 98] наголошують, що «концепція проєкту є важливішим документом, який відображає первинні (проміжні) результати обґрунтування життєздатності майбутнього проєкту».

Науковці Довгань Л.Є., Мохонько Г.А. та Малик І.П. [13, с. 62] зазначають, що «розроблення концепції проєкту включає збір початкових даних і аналіз існуючого стану, попередні дослідження, виявлення потреб у змінах проєкту, визначення проєкту, яке включає, у свою чергу: цілі, завдання, результати, основні вимоги, обмежувальні умови, критерії, рівень ризику, оточення проєкту, потенційних учасників, необхідний час, ресурси, кошти та інш.

Науковець Євдокимова А. В. в своїй роботі [14, с. 9] зазначає, що

«концепція проєкту – це формалізоване подання інформації, яка дає уявлення про причини ініціалізації проєкту, сутність запропонованої інноваційної ідеї, мету проєкту, очікувані вигоди, обмеження, допущення та ризику проєкту. Як документ концепція є для замовника та інвестора проєкту джерелом інформації для прийняття рішення про доцільність впровадження інноваційної ідеї через реалізацію запропонованого проєкту для розв'язання конкретної проблеми організації».

Автором [15, с. 47] наведене наступне тлумачення: «концепція проєкту (як ідея проєкту) – це подолання розриву між стратегією та проєктом».

Науковці Фроленкова Н.А. та Король Б. О. [16, с. 362] зазначають, що «концепція проєкту (концептуальна нота) – це попередній план впровадження ідеї проєкту, який розробляється з метою оцінки перспективності пропозиції. Розробка концепції проєкту передбачає формування ідеї та мети проєкту, постановку завдань, опису очікуваних результатів, формування основних характеристик та попередню, іноді дуже приблизну, оцінку доцільності його реалізації».

Класична література з управління проєктами дає базове тлумачення поняття «концепції проєкту» - це попередній план впровадження бізнес-ідеї проєкту, який надається керівнику підприємства або потенційному інвестору з метою оцінки перспективності цієї бізнес пропозиції».

В 7-му РМВОК (Project Management Body of Knowledge) [17, с. 42-45] відсутнє визначення поняття «концепція проєкт», при цьому, наведені три приклади фаз у життєвому циклі проєкту. Зокрема, першою фазою предиктивного життєвого циклу є «Доцільність» під час якої визначається, чи є бізнес-кейс обґрунтованим та чи можливість для досягнення очікуваного кінцевого результату; першою фазою життєвого циклу з інкрементним підходом розробки є «Концепція», першою фазою життєвого циклу з адаптивним підходом до розробки, є фаза «Визначення бачення проєкту та продукту». Отже, хоча «концепція проєкту» не згадується безпосередньо у РМВОК, її принципи мають у увазі у першій фазі життєвого циклу. Це пов'язано з тим, що 7-й РМВОК сфокусувався на навичках та ресурсах для команди, щоб надавати результати, які базуються на цінності, а не на конкретних інструментах, процесах чи конкретних документах.

Підводячи підсумок, через зміни в практиках управління проєктами, які викликані потребою в адаптивності, гнучкості та швидшому прийнятті рішень у сучасному бізнес-середовищі, розробка такого документу як «концепція проєкту» зустрічається не так часто. Замість цього, керівники проєкту використовують більш динамічні та ітераційні інструменти та практики. Між тим, вимога до розробки концепції проєкту залежить від галузі, організаційної практики та характеру проєкту. У певних галузях підготовка такого документа є обов'язковою для забезпечення відповідності юридичним, нормативним чи стратегічним вимогам. Розробка концепції проєкту в таких галузях має задовольнити критичні потреби щодо прозорості, підзвітності та комунікації із зацікавленими сторонами, які часто передбачені законодавством або інституційними повноваженнями.

Висновок. Управління проєктами, так же як и мир в целом, постійно змінюється и змінюється с челенджами. Сучасне управління проєктами являє собою перехід від директивного, орієнтованого на процес управління до більш гнучкого, заснованого на принципах підходу, розробленого для врахування складності та швидких змін у сучасних проєктах, зосередившись на універсальних принципах та результатах, а не на процесах.

Ретельно розроблена концепція проєкту структурує початкову ідею проєкту, робить її доступною та зрозумілою для всіх зацікавлених сторін, і є основою для прийняття обґрунтованих рішень протягом усього життєвого циклу проєкту. Незалежно від сфери діяльності, концепція проєкту існує незалежно від того, чи є для неї слово чи визначення чи документ. Неоднозначність у визначеннях поняття «концепція проєкту» підкреслює потребу в індивідуальному підході на основі конкретних вимог проєкту та організаційного контексту.

Ключові слова: проєкт, управління проєктами, концепція проєкту, ініціювання проєкту.

Список використаних джерел

1. *Pulse of the Profession 2017 | PMI.* URL: <https://www.pmi.org/-/media/pmi/documents/public/pdf/learning/thought-leadership/pulse/pulse-of-the-profession-2017.pdf>
2. Концепція / В. А. Рижко // *Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-3256>*
3. Концепція / В. Лук'янець. *Концепції науки — С. 301 // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 742 с. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-X.*
4. Концепція. Портал української мови і культури *Словник.ua.* URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=концепція>
5. Крайнікова Т. С. *Енциклопедія // Велика українська енциклопедія.* URL: <https://vue.gov.ua/Концепція>
6. Рач В.А. *Управління проєктами: практичні аспекти реалізації стратегій регіонального розвитку: навч. посіб. / В.А. Рач, О.В. Россошанська, О.М. Медведєва; за ред. В.А. Рача. – К.: «К.І.С.», 2010. – 276 с.*
7. Williams T, Samsel K. *Issues in front-end decision making on projects. Project Manage J.* 2010; 41(2): 38-49. <https://doi.org/10.1002/pmj.20160>
8. Семез А.А. *Соціально-педагогічне проектування: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності 6.010106 Соціальна педагогіка. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2012. — 132 с.*
9. Горбаченко С.А., Карпов В.А. *Аналіз підприємницьких проєктів. – Одеса: ОНЕУ, 2013. – 241 с.*
10. Ременяк Л.В. *Управління IT-проєктами: конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2015. 168 с.*
11. Филипенко О. М. *Управління проєктами : навч. посібник / О. М. Филипенко, Т. С. Колеснік. – Харків : ХДУХТ, 2016. – 161 с. ISBN*
12. Шаров Ю.П., Безуглий Д.Г. *Типологія проєктів місцевого самоврядування та її використання для методичної підтримки обґрунтування проєктів. Аспекти публічного управління.*

2016. № 6-7 (32-33). С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.15421/151633>

13. Довгань Л.С., Мохонько Г.А., Малик І.П. «Управління проектами»: навчальний посібник до вивчення дисципліни для магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації: «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент міжнародних проектів», «Менеджмент інновацій», «Логістика»– К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 420 с.

14. Євдокимова А. В. Планування проєктних дій : конспект лекцій / укладач А. В. Євдокимова. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 70 с.

15. Buttler, P. J. *Project concepts, project concept design, and other topics affecting the front-end of projects*. [Doctoral Thesis, Hanken School of Economics]. Helsinki: Hanken School of Economics, 2022. 218 p.

16. Фроленкова Н. А. Основні підходи до планування, моніторингу та оцінювання проєктів / Н. А. Фроленкова, Б. О. Король // Вісник НУВГП. Економічні науки : зб. наук. праць. - Рівне : НУВГП, 2023. - Вип. 2(102). - С. 359-369.

17. *A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). Seventh Edition*. Project Management Institute, 2021. 274 с.